

Міністерство освіти і науки України
Київський університет імені Бориса Грінченка
Кафедра реклами та зв'язків з громадськістю

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

О.Б.Жильцов
2015 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія видавничої справи

напрямок підготовки 6.020102 Книгознавство, бібліотекознавство та
бібліографія

Гуманітарний інститут

2015– 2016 рік

Робоча програма «Історія видавничої справи» для студентів
за напрямом підготовки 6.020102 книгознавство, бібліотекознавство та
бібліографія,
галузі знань 0102 культура
2015 року- 29 с.

Розробники: Поліщук Тетяна Ігорівна, викладач кафедри реклами та зв'язків з
громадськістю

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри реклами та зв'язків з
громадськістю

Протокол від "27" серпня 2015 року № 1

Завідувач кафедри реклами та зв'язків з громадськістю

Горбенко Г. В. (Горбенко Г. В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Години відповідають робочому навчальному плану
Структура програми типова

Заступник директора з науково-методичної та навчальної роботи

Єременко О. В. (О.В. Єременко)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено Вченою радою Гуманітарного інституту

Протокол від "29" серпня 2015 року № 1

Вчений секретар Видаєчук Т. Л. (Т. Л. Видаєчук)
(підпис) (прізвище та ініціали)

©КУБГ, 2015 рік

©Поліщук Т. І., 2015 рік

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Структура програми навчальної дисципліни.....	6
I. Опис предмета навчальної дисципліни.....	6
II. Тематичний план навчальної дисципліни.....	7
III. Програма	
<i>Змістовий модуль I</i>	8
<i>Змістовий модуль II</i>	9
IV. Навчально-методична карта дисципліни «Історія видавничої справи».....	12
V. Плани семінарських занять.....	13
VI. Завдання для самостійної роботи.....	15
VII. Система поточного та підсумкового контролю.....	17
VIII. Методи навчання.....	20
IX. Методичне забезпечення курсу.....	22
X. Завдання до модульних контрольних робіт	22
XI. Рекомендована література	
<i>Базова</i>	27
<i>Додаткова</i>	27
Інформаційні ресурси.....	29

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна „Історія видавничої справи” є базовою нормативною для спеціальності „Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія”. Читається в першому семестрі II курсу. Обсяг - 2 кредити, в тому числі 28 годин аудиторних занять. З них 16 годин лекцій, 12 годин семінарських занять і 40 годин самостійної роботи, 4 години модульної роботи. Закінчується заліками у I семестрі.

Мета навчальної дисципліни є вивчення історії видавничої справи від виникнення писемності, зародження рукописних шкіл, вивчення шедеврів давнього письма та письма епохи середньовіччя, винайдення друкарського верстата та розповсюдження друкарства у світі, розвиток видавничої справи, зародження періодичних видань, сучасний стан видавництва як у світі, так і в Україні.

Отже, головною метою стає вивчення історії видавничої справи у контексті подвійної розвитку книгарства у світі – і як матеріальної складової, і як духовної та культурної спадщини людства.

Завдання навчальної дисципліни „Історія видавничої справи”:

- простежити історичні витoki та суспільно-політичні передумови розвитку писемництва та рукописання в світі та Україні;
- виокремити основні етапи становлення та розвитку друкарства в світі та Україні;
- дослідити вплив суспільно-політичних обставин на друкарську справу та інші видавничі процеси;
- висвітлити обставини побутування випущених у різні історичні епохи знакових за змістом і оформленням видань, їх вплив не лише на окремих особистостей, й на суспільні процеси, що відбувалися під впливом такого побутування в конкретну історичну епоху;
- надати студентіві можливість опрацювати та освоїти певний масив джерельних та документальних текстів, у якому історія видавничої справи базується, переважно, на архівному матеріалі.

Об’єктом навчальної дисципліни „Історія видавничої справи” є редакторська та видавнича діяльність фахово підготовлених спеціалістів у контексті творення, вдосконалення, друкування та поширення різних видів друкованої продукції.

Предметом історії видавничої справи є цілісна картина створення, поширення, використання тих чи інших видів видавничої продукції, переважно книги та результати їх функціонування, а також тематика різних видів видань, особливості їх редакційно-видавничої підготовки в різні періоди розвитку друкарства в Україні та світі.

Вимоги до знань та умінь***Студент повинен знати:***

- основні історичні етапи та провідні осередки розвитку друкарства в світі та Україні;
- визначні пам'ятки світової і української видавничої справи – рукописні та друквані книги, що найбільше вплинули на суспільну свідомість та цивілізаційний поступ людства;
- основні віхи та особливості діяльності визначних видавців, редакторів, друкарів;
- проблемно-тематичний репертуар книговидання, що найбільше був витребуваним серед читачів у різні історичні епохи;
- фундаментальні дослідження з історії видавничої справи зарубіжних та українських дослідників.

Студент повинен уміти:

- оперувати поняттями та термінами з історії видавничої справи;
- використовувати досвід кращих попередників фаху в структуруванні та редагуванні сучасних видань;
- узагальнювати пізнавальні й повчальні факти з історії видавничої справи;
- самостійно й результативно проводити бібліографічний пошук необхідних видань в бібліотечній та електронній базах даних.

Система контролю знань. Навчальна дисципліна „Історія видавничої справи” оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Вона складається 2 модулів.

Форми поточного контролю:

- усна відповідь на семінарському занятті;
- доповнення на семінарському занятті;
- тести за вивченими темами;
- самостійна робота за додатковою тематикою.

Модульний контроль: 2 модульні підсумкові роботи.

Підсумковий контроль знань у формі заліку.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. Опис предмета навчальної дисципліни

Предмет: закономірності виникнення, розвитку і удосконалення друкарської справи, тематика різних видів видань, особливості їх редакційно-видавничої підготовки в різні періоди розвитку друкарства в Україні та світі.

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS – 2</p> <p>Змістових модулів – 2</p> <p>Загальний обсяг дисципліни (години) – 72</p> <p>Тижневих годин – 2</p>	<p>Галузь знань 0201 «Культура»</p> <p>Напрямок підготовки 6.020102 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія»</p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень: «бакалавр»</p>	<p>Нормативна</p> <p>Рік підготовки: 2-й</p> <p>Семестр: 3-й</p> <p>Аудиторні заняття: 28 годин, з них: лекції (теоретична підготовка): 16 годин семінарські заняття: 12 годин</p> <p>Модульні контрольні роботи: 4 годин</p> <p>Самостійна робота: 40 годин</p> <p>Вид контролю: залік</p>

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Назва теми	К-сть годин				
		Л	Сем	С.р.	Інд.	МК
Змістовий модуль 1. Історія видавничої справи до XIX століття.						
1	Передумови виникнення книгодрукування в Європі. Зародження та етапи поширення друкарств в світі.	2				
2	Життя та діяльність винахідників друкарства (Лауренс Янсзон Костер, Йоган Гуттенберг).	2				
3	Книгодрукування в Європі у XV – XVIIIст.		2	6		
4	Поява книгодрукування в Україні.	2				
5	Життя та діяльність Ш.Фіоля, І.Федорова, С.Дропана		2			
6	Книгодрукування в Україні XVI– XVIIIст.	2		6		
7	Книгодрукування в Україні в I пол. XIX століття.		2	8		
8	Разом:	36	8	6	20	2
Змістовний модуль 2. Видавнича справа XIX – початку XXIст.						
1	Книгодрукування в Європі в XIX столітті	2				
2	Видавнича справа в умовах цензурних обмежень і заборон (II пол. XIX ст.)	2				
3	Видавнича діяльність М.Драгоманова, Б.Грінченка, І.Франка, М.Грушевсько		2	6		
4	Видавничий рух доби визвольних змагань	2		8		
5	Видавнича діяльність І.Огієнка. Книгодрукування в УРСР. Самвидав.		2			
6	Українська видавнича справа радянської доби та за кордоном (Німеччина, Франція, Канада)	2				
7	Видавнича справа в незалежній Україні 1991-2014 роки.		2	6		
8	Разом:	36	8	6	20	2
	Разом:	72	16	12	40	4

III. ПРОГРАМА

Змістовий модуль I.

Історія видавничої справи до XIX століття.

Лекція 1.1. Передумови виникнення книгодрукування в Європі. Зародження та етапи поширення друкарства в світі.

Історичні передумови виникнення книгодрукування. Що ж спричинило розвиток книгодрукування? Чому саме в епоху Ренесансу друкарство розповсюджується?

Передумови запровадження у видавничу практику рухомих літер. Печатки і штампи як предтечі друкарства. Метод набиття візерунків на тканині. Ксилографічний метод множення текстів та ілюстрацій на папері. Що таке гравюра? Переваги та недоліки гравірування.

Перші спроби створення рухомих літер. Фестський диск. Винахід Бі Шена. Розповсюдження рухомих літер в Кореї та друк підручників.

Лекція 1.2. Життя та діяльність винахідників друкарства (Лауренс Янсзон Костер, Йоган Гуттенберг). Книгодрукування в Європі у XV столітті.

Доля друкарського винаходу. Лаврін Костер та Йоган Гуттенберг. Лаврін Костер. Йоган Гуттенберг: життя. Йоган Гуттенберг: друки.

Ствердження друкарства в Європі і світі як чинник кардинальних змін в організації редакційно-видавничої справи

Поширення друкарства в Європі. Відмінності технології друкарства на Заході і Сході. Противники друкарства. Значення друкарства: редакційно-видавничий аспект.

Семінар 1. Книгодрукування в Європі у XVI – XVIIIст. (2 год.)

Лекція 1.3. Поява книгодрукування в Україні.

Концепції витоків українського друкарства. Російська (радянська) концепція. Концепція західних учених. Концепція Івана Огієнка. Концепція Ореста Мацюка та Якіма Запаса. Сучасні фальсифікації наукових концепцій.

Перший друкар українських книжок Швайпольт Фіоль (Святополк Філь). Друкарство на Галицькій землі. Житейські і професійні перипетії у Львові Івана Федоровича.

Огляд друкарень. Друкарня Львівського Ставропигіального братства. Михайло Сльозка та його друкарня. Друкарні єпископів Арсенія Желіборського та Йосифа Шумлянського. Стратинська, Килоська, Угорцівська, Унівська друкарні.

Семінар 2. Життя та діяльність Ш.Фіоля, І.Федорова, С.Дропана. (2 год.)

Лекція 1.4. Книгодрукування в Україні XVI– XVIIIст.

Видавнича діяльність Києво-Печерської лаври.

Спустошуючий слід лихоліть. Заснування друкарні: перекази, документальні свідчення. Єлисей Плетенецький. Папір і папірні для друкарні. Перші друки. Поширення лаврських видань. Руйнування справи печерських друкарів.

Чернігівсько-Сіверський друкарський осередок.

Перша друкарня в Чернігові. Друкарня Лазара Барановича: Новгород-Сіверський період. Чернігівський період.

Київське друкарство: друкарні Спиридона Соболя та Тимофія Вербицького, друкарня київської духовної академії, Київська губерніальна друкарня.

Провінційне друкарство на Київщині: Фастівська, Бердичівська та Махнівська друкарні.

Друкарство на Поділлі. Друкарні в Могилеві, Тульчині, Кам'янці.

Друкарство на теренах Східної України: Єлисаветград, Кременчук, Харків, Миколаїв, Полтава, Глухів. Мандрівна друкарня кн. Потьомкіна.

Семінар 3. Книгодрукування в Україні в I пол. XIX століття. (2 год.)

Змістовний модуль 2.

Видавнича справа XIX – початку XXст.

Лекція 2.1. Книгодрукування в Європі в XIX століття.

Книжкова справа в Європі. Технічна та наукова література. Видавництво філософських праць. Видання художньої літератури.

Німеччина видавництва «Брейткопф і Хертеґ», «Видавництво Гердера». Діяльність Карла Таухніца. Видавництво Фрідріха Брокгауза. Політичні видавництва.

Франція. Франсуа Дідо та нащадки. Видавнича діяльність Оноре де Бальзака. Жевре Шантаньє. Поль Лакруа. Альфред Мам. Видавничий дім «Лярус». Оформлення французької книги II пол. XIXст. Цензурний терор часів Французької комуни.

Видавництво в Англії Вікторіанської доби. Видавничий дім Меєрреїв. Видавництва «Лонгмен», «Чампен і Холл», «Макміллан». Розвиток гравюри та ілюстрація книг. Асоціація книгодрукарів Великобританії та Ірландії.

Книгодрукування Америки. Основні центри друкарства Філадельфія, Нью Йорк, Бостон.

Механізація друкарського процесу. Види друку.

Лекція 2.2. Видавнича справа в умовах цензурних обмежень і заборон (II половина XIX століття).

Суспільні потреби і політичні перепони на шляху становлення видавничої справи в університетах

Перші спроби киево-могилянців. Козацькі проекти університетів та їх друкарень. Проекти приватних осіб.

Становлення університетської друкарні. Друкарня Харівського університету. Друкарня Львівського університету.

Обладнання. Перші друкарі та організації їх роботи. Відкриття літографії. Початкові правила роботи видавців.

Роль Михайла Максимовича в розвитку наукової книги. Пошук однодумців: Гоголь. Провал спроби Шевченка як видавця. Студенти і видавнича справа. Видання власних творів та альманахів “київського” періоду. Стосунки з друкарнею. Правопис Максимовича в історії видавничої справи.

Тематичний аспект наукового книговидання

Підручники релігійнознавчої тематики. Література з прикладних і гуманітарних наук. Службові та офіційні видання.

Цензура в Російській імперії. Причини виникнення цензури в Росії і специфіка її застосування до українського друку.

Принципові відмінності в умовах розвитку раннього друкарства в Україні і Росії. Початок цензури українських друків. Посилення каральних функцій цензури. Специфіка застосування цензурного законодавства до українського друку. Українські видання до викриття Кирило-Мефодіївського братства. Цензурний терор після “справи братчиків”. Справа Каленика Шейковського. Українські граматики – російським алфавітом.

Основні антиукраїнські цензурні циркуляри та їх вплив на друкарство. Валуєвський циркуляр 1863 року. Емський указ 1876 року. Цензура після Емського указу. Революція 1905 року і спроба скасування цензури українського друку. Царський маніфест від 17 жовтня 1905 року. Видавничий рух в умовах дії Валуєвського і Емського указів.

Цензура видавничої справи як чинник заборони українства. Особливо “крамольні” книги. Сторінки цензурних журналів як свідки нищення українства. Форми цензурних репресій проти українських видавців та редакторів.

Семінар 1. Видавнича діяльність М.Драгоманова, Б.Грінченка, І.Франка, М.Грушевського. (2 год.)

Лекція 2.3. Видавничий рух доби визвольних змагань.

Ситуація з українським друком напередодні Лютневої революції 1917 року. Відновлення цензури. Напівлегальне книговидання.

Формування нової видавничої мережі.

Політика українських урядів у видавничій справі.

Видавництва «Час», «Криниця», «Вернигора», «Друкар», «Вік», «Дзвін»: засновники, редактори, тематичний репертуар.

Семінар 2. Видавнича діяльність І.Огієнка. Книгодрукування в УРСР. Самвидав. (2 год.)

Лекція 2.4. Українська видавнича справа радянської доби та за кордоном (Німеччина, Франція, Канада).

Руйнування кращих набутків минулого. Ревізія випущеної літератури. Знищення надрукованих та підготовлених до друку видань. Закриття діючих видавництв та експропріація друкарського обладнання.

Творення нової книговидавничої системи. Становлення законодавчої бази. Державні органи щодо управління видавничою справою. Еволюція видавничої мережі радянського типу. Формування типології видавництв. Структура українського книговидання напередодні розвалу Радянського Союзу.

Між двома світовими війнами. Передумови переміщення українських видавництв до Берліна. Видання Українського наукового інституту в Берліні. Видавництво “Українське Слово”. Інші українські видавництва в Німеччині. Післявоєнний період. Видавничий рух у таборах ДіПі й довкола них. “Дніпрова Хвиля” та її засновник Олекса Вінтоняк.

Франція. Перша половина ХХ століття. Українська еміграція і друковане слово. “Український Друкар” як попередник “Тризуба”. Видавнича діяльність часопису “Тризуб”. Перша українська книгарня Парижа. Українська бібліотека імені Симона Петлюри в Парижі. “Українське Слово”. Перша українська друкарня у Франції.

Друга половина ХХ століття. Перша українська друкарня у Франції: новий етап. Націоналістичне видавництво в Європі. Видавнича діяльність Української бібліотеки імені Симона Петлюри в Парижі. Часопис “Україна”.

НТШ в Європі та його “Енциклопедія українознавства”. Інші друки НТШ в Європі. Зміни в українському еміграційному середовищі.

Видавництва й часописи першої хвилі еміграції в Канаді. “Руська друкарня” і видавничий концерн “Руська книгарня”. “Українська видавнича спілка”. Друковане слово другої і третьої хвиль еміграції. Переведення української видавничої справи на професійну основу. Видавництво “Наша культура”. Видавництво Івана Тиктора. Видавнича спілка “Тризуб”. Сучасний період. Причини послаблення видавничого руху. Видавничі центри новітньої доби. Видавництво Канадського інституту українських студій.

Семінар 3. Видавнича справа в Україні 2000-2014 роки. (2 год.)

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Історія видавничої справи»

Разом: 72 год., лекції – 16 год., семінари – 12 год., самостійна робота – 40 год., підсумковий контроль – 4 год. ПМК

Модулі	Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2.			
Назва модуля	Історія видавничої справи до XIX століття.				Видавнича справа XIX – початку ХХІст.			
Кількість балів за модуль	77 балів				77 балів			
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8
Теми лекцій	Передумови виникнення книгодрукування в Європі. Зародження та етапи поширення друкарства в світі. (1 бал)	Життя та діяльність винахідників друкарства (Лауренс Янсзон Костер, Йоган Гуттенберг). Книгодрукування в Європі у XV столітті. (1 бал)	Поява книгодрукування в Україні. (1 бал)	Книгодрукування в Україні XVI– XVIIIст. (1 бал)	Книгодрукування в Європі в I пол. XIX століття. (1 бал)	Видавнича справа в умовах цензурних обмежень і заборон (II пол. XIX ст.). (1 бал)	Видавничий рух доби визвольних змагань. (1 бал)	Українська видавнича справа в радянської доби та за кордоном (Німеччина, Франція, Канада). (1 бал)
Семінари		Книгодрукування в Європі у XVI – XVIIIст. (1+10 балів)	Життя та діяльність Ш.Фіоля, І.Федорова, С.Дропана. (1+10 балів)	Книгодрукування в Україні в I пол. XIX століття. (1+10 балів)		Видавнича діяльність М.Драгоманова, Б.Грінченка, І.Франка, М.Грушевського. (1+10 балів)	Видавнича діяльність І.Огієнка. Книгодрукування в УРСР. Самвидав. (1+10 балів)	Видавнича справа в Україні 2000-2014 роки. (1+10 балів)
СР		5	5	5		5	5	5
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота (25 балів)				Модульна контрольна робота (25 балів)			

Разом 154 бали, коефіцієнт 1,54.

V. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I. Історія видавничої справи до XIX століття.

Семінар 1 Книгодрукування в Європі у XVI – XVIIIст. Друга інформаційна революція. (2 год.)

1. Поширення друкарства в Європі. Відмінності технології друкарства на Заході і Сході.
2. Друкарство в Західній Європі у XVIII столітті. Перші журнали та газети.
3. Противники друкарства. Значення друкарства: редакційно-видавничий аспект.

Базова література: 2,3

Додаткова література: 2,4,11,15,18,25

Семінар 2

Концепції витоків друкарства в Україні. Життя та діяльність Ш.Фіоля, І.Федорова, С.Дропана. Раннє українське друкарство. (2 год.)

1. Російська (радянська) концепція. Концепція західних учених. Концепція Івана Огієнка. Концепція Ореста Мацюка і Якіма Запаса. Причини виникнення та доказова база концепцій
2. Життя та діяльність першодрукарів на українських землях. Осередки друкарства.
3. Видавнича діяльність Києво-Печерської лаври.

Базова література: 1,2,3

Додаткова література: 3,9,10,15,21,26,33

Семінар 3

Книгодрукування в Україні в I пол. XIX століття. (2 год.)

1. Становлення університетської друкарні. Друкарня Харівського університету. Друкарня Львівського університету.
2. Перші друкарі та організації їх роботи. Відкриття літографії. Початкові правила роботи видавців.
3. Виникнення цензури в Російській імперії.

Базова література: 1,2,3

Додаткова література: 1,3,6,9,13,16,20,33

Змістовий модуль II.

Видавнича справа XIX – початку XXІст.

Семінар 4

Видавнича діяльність М.Драгоманова, Б.Грінченка, І.Франка, М.Грушевського. Видавничий рух інших національностей. (2 год.)

1. Польське друкарство. Єврейське друкарство. Російське друкарство.
2. Видавнича справа М.Драгоманова, Б.Грінченка. «Кобзар» видання М. Драгоманова у Женеві.
3. Видавнича діяльність І.Франка, М.Грушевського. «Про українську мову і українську школу» М. Грушевського. «Історія України» М. Грушевського.

Базова література: 1,2,3

Додаткова література: 3,10,13,17,20,21,22,24,30,31,35

Семінар 5.

Видавнича діяльність І.Огієнка. Книгодрукування в УРСР. Самвидав. (2 год.)

1. Іван Огієнко: видавнича діяльність.
2. Особливості діяльності редактора і видавництва в умовах тоталітарного суспільства. Регламентація редакторської праці типовими інструкціями.
3. Формування радянської школи редагування. Адміністративно-ідеологічне втручання в редакторський процес. Заходи влади щодо виявлених редакторських помилок. Русифікація української видавничої справи в період побудови «розвинутого соціалізму».
4. Самвидавівська література.

Базова література: 1,2,3

Додаткова література: 7,8,9,12,14,17,21,22,23

Семінар 6.

Видавнича справа в Україні 2000-2014 роки. (2 год.)

1. Організаційний та законодавчий аспект видавничої справи.
2. Тематичний, мовний та географічний аспекти видавництва.
3. Успішні видавництва сучасної України. Перспективи розвитку.

Базова література: 1,2,3

Додаткова література: 1,3,5,7,10,17,22,27,31,34

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів.

Самостійна робота студентів – один з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від аудиторних навчальних занять. Упровадження в практику навчальної програми різноманітних форм самостійної роботи активно сприяє модернізації навчального процесу шляхом подолання протиріч між трансляцією знань і їх засвоєнням у взаємозв'язку теорії та практики.

Головною метою самостійної роботи є закріплення, розширення та поглиблення набутих у процесі аудиторної роботи знань, умінь і навичок, а також самостійне вивчення та засвоєння нового матеріалу під керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.

Питання, що виникають у студентів стосовно виконання запланованих завдань, вирішуються на консультаціях, які проводять згідно з графіками, затвердженими кафедрою.

Самостійна робота студентів передбачена до кожної теми курсу, зміст якої полягає в таких положеннях:

- самостійне вивчення теоретичних, історичних і науково-практичних тем;
- самостійна робота з джерелами та літературою з метою кращого засвоєння програмного матеріалу після відвідування лекцій;
- підготовка наукових повідомлень, інформаційних довідок;
- підготовка вибіркового дослідного завдання на базі критичного огляду наукових публікацій, розроблення пропозицій щодо вирішення актуальних проблем або прогнозів за обраною тематикою;
- презентація та захист результатів виконання вибіркового дослідницького завдання на семінарському занятті.

Одним із видів самостійної роботи є опрацювання лекційного матеріалу, визначення головного в змісті лекції, засвоєння її основних моментів. При цьому не слід дослівно записувати за лектором, а своїми словами фіксувати найсуттєвіше: тему, її основні питання та положення. На сторінках конспекту варто залишати широкі поля для додаткових поміток під час самостійної роботи над літературою.

Для систематизації отриманих знань з дисципліни до кожної наступної теми слід ретельно готуватись: систематично опрацьовувати матеріал попередньої лекції, рекомендовану літературу, повторювати пройдений матеріал, на який лектор посилається при викладанні нового. Якщо з певних причин лекція пропущена, її необхідно законспектувати й опрацювати самостійно, незрозумілі питання з'ясувати на консультації.

Основні види самостійної роботи студентів з дисципліни: вивчення лекційного матеріалу, опрацювання рекомендованої літератури, самоконтроль рівня засвоєння програмного матеріалу, написання рефератів.

Змістовий модуль I.

Історія видавничої справи до ХІХ століття. (20 год.)

1.1. Скласти хронологічну таблицю історії розвитку друкарства Європи ХV-ХVІІІ століття – 6 год.

1.2. Віднайдіть за каталогами центральних бібліотек видання Києво-Могилянської доби і зробіть презентацію цих видань в системі "Power-Point" – 6 год.

1.3. Підготувати реферат (до 5 сторінок) та презентацію про окремому видавцю чи видавничому дому ХІХ століття (за вибором студента) – 8 год.

Змістовий модуль ІІ.**Видавнича справа ХІХ – початку ХХІст. (20 год.)**

2.1. Скласти хронологічну таблицю історії розвитку видавничої справи в Україні – 6 год.

2.2. Скласти календар книжкової ярмарки(країна за вибором) – 8 год.

2.3. Підготувати реферат за темою «Видавництва та видавці періоду визвольних змагань: тематичний репертуар та особливості редакторської роботи» (за вибором студента) – 6 год.

Карту самостійної роботи, де визначено форми академічного контролю, успішність (бали) і термін виконання самостійної роботи студентами, подано у вигляді табл. 6.1.

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль I. БІБЛІОТЕКИ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ Й СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ			
1.1. Скласти хронологічну таблицю історії розвитку друкарства Європи XV-XVIII століття – 6 год.	Семінарські заняття, модульний контроль, екзамен	5	I-V
1.2. Віднайдіть за каталогами центральних бібліотек видання Києво-Могилянської доби і зробіть презентацію цих видань в системі "Power-Point" – 6 год.			
1.3. Підготувати реферат (до 5 сторінок) та презентацію про окремому видавцю чи видавничому дому XIX століття (за вибором студента) – 8 год.			
Змістовий модуль II. БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА У НОВИЙ І НОВІТНІЙ ЧАСИ			
2.1. Скласти хронологічну таблицю історії розвитку видавничої справи в Україні – 6 год.	Семінарські заняття, ІНДЗ, модульний контроль, екзамен	5	VI- XI
2.2. Скласти календар книжкової ярмарки(країна за вибором) – 8 год.			
2.3. Підготувати реферат за темою «Видавництва та видавці періоду визвольних змагань: тематичний репертуар та особливості редакторської роботи» (за вибором студента) – 6 год.			
<i>Разом: 40 год.</i>	<i>Разом: 30 балів</i>		

VII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Історія видавничої справи» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип покрокової звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 8.1, табл. 8.2.

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ з/п	Вид діяльності	Кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Всього
1	Відвідування лекцій	1	8	8
2	Відвідування (семінарських) занять	1	6	6
3	Виконання завдання з самостійної роботи (домашнього завдання)	5	6	30
4	Робота на семінарському занятті	10	6	60
5	Модульна контрольна робота	25	2	50
Максимальна кількість балів 154				

Розрахунок: $154:100=1,54$

Студент набрав: 150 балів

Оцінка: $150:1,54= 97$ (балів за семестр).

Методи контролю

Перевірка й оцінювання знань студентів здійснюється методами контролю та самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності (методи усного, письмового, практичного контролю та методи самоконтролю). Об'єктами контролю є систематичність, активність і результативність роботи студента впродовж семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни в межах аудиторних занять, а також виконання завдань для самостійного опрацювання.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять, він має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи.

Оцінювання самостійної роботи й активності на семінарських заняттях здійснюється за такими критеріями:

1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

2) ступінь засвоєння фактичного матеріалу, який вивчається;

3) ознайомлення з базовою та додатковою рекомендованою літературою;

4) уміння поєднати теорію з практикою при розгляді конкретних ситуацій, розв'язанні завдань, винесених для самостійного опрацювання, і завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і під час виступів в аудиторії, уміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Модульний контроль є результатом вивчення кожного модуля, який містить підсумок усіх форм поточного контролю та виконання модульної контрольної роботи. Тестові завдання для проміжного контролю знань студентів охоплюють теми, які вивчаються в межах окремих модулів. Формат

тестових завдань передбачає завдання закритої форми із запропонованими відповідями (альтернативні; на відновлення відповідності частин; на порівняння та протиставлення; на визначення причинної залежності; на відтворення правильної послідовності; з множинними відповідями «правильно – неправильно»).

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється з використанням роздрукованих завдань.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на семінарських заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ вчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

Підсумковий контроль знань передбачений у формі заліку.

Таблиця 8.2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
69-74	D	задовільно	
60-68	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Загальні критерії оцінювання успішності студентів:

Високий (творчий) рівень компетентності.

A (90–100) = 5 (відмінно) – студент виявляє особливі творчі здібності, демонструє глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих джерелах; уміння аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку та розвитку, чітко й лаконічно, логічно та послідовно відповідати на поставлені запитання; демонструє вміння

застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач; переконливо аргументує відповіді.

Достатній (конструктивно-варіативний) рівень компетентності.

B (82–89) = 4 (добре) – студент демонструє міцні ґрунтовні знання навчального матеріалу; вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці; вільно розв'язує практичні вправи та задачі; самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.

C (74–81) = 4 (добре) – студент має міцні знання навчального матеріалу; уміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; у цілому самостійно застосовувати їх на практиці; виправляти допущені помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи на підтвердження своїх думок.

Середній (репродуктивний) рівень компетентності.

D (64–73) = 3 (задовільно) – студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання та розуміння основних положень, але його знання мають загальний характер; має труднощі з наведенням прикладів при поясненні явищ і закономірностей; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких значна кількість суттєвих.

E (60–63) = 3 (задовільно) – студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні; його знання мають фрагментарний характер, має труднощі з наведенням прикладів при поясненні явищ і закономірностей; допускає суттєві помилки.

Низький (рецептивно-продуктивний) рівень компетентності.

F_X (35–59) = 2 (незадовільно з можливістю повторного складання) – студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу; не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований; не вміє застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач; допускає значні помилки.

F (1–34) = 2 (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни) – студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання та відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів; повністю не знає матеріал, не працював в аудиторії з викладачем або самостійно.

VIII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Основними організаційними формами навчального процесу з дисципліни «Історія видавничої справи» є лекції, семінарські та індивідуальні заняття, самостійна робота студентів, заходи з контролю знань студентів.

Для активізації процесу навчання при викладенні змісту дисципліни використовуються різноманітні методи навчання, а саме: методи стимулювання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності; методи організації й здійснення навчально-пізнавальної діяльності; методи навчання за джерелом знань (словесні, наочні, практичні).

Зокрема, студенти отримують необхідні з курсу відомості на *проблемних лекціях*, спрямованих на розвиток логічного мислення студентів. Під час таких форм роботи ознайомлення з темою відбувається шляхом акцентування лектором уваги на проблемних питаннях; увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках; розглядаються різні концептуальні підходи до проблеми.

Робота в малих групах дає змогу структурувати семінарські заняття за формою й змістом, створює можливості колективного вирішення проблем, забезпечує формування особистісних якостей і досвіду соціального спілкування.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками учасників з приводу проблемних питань; сприяють розвитку критичного мислення студентів, виробленню вміння аргументувати власну думку; вчать оцінювати пропозиції співрозмовників, критично підходити до власних поглядів.

Мозкова атака як метод розв'язання невідкладних завдань полягає в тому, щоб за обмежений час студенти могли запропонувати якомога більше варіантів вирішення проблеми та здійснити відбір найоптимальніших.

Кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій – дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціаліста та передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків у процесі опанування навчального матеріалу.

Презентації використовують для демонстрації аудиторії результатів роботи малих груп, звітів про виконання самостійної роботи тощо.

Банк візуального супроводження сприяє активізації творчого сприйняття змісту дисципліни за допомогою наочності. Лекції та семінарські заняття забезпечуються відповідними мультимедійними презентаціями; забезпечується доступ студентів до комп'ютерної техніки та Інтернету.

ІХ. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій; електронні варіанти підручників, навчальних посібників;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ засоби підсумкового контролю (комплект завдань для модульних контрольних робіт);
- ✓ тести.
- ✓

Х. ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Змістовий модуль І.

Історія видавничої справи до ХІХ століття.

Назвіть суспільно-політичні й економічні передумови виникнення друкарства.

Яким чином друкувалися тексти до появи рухомих літер?

Назвіть випадки використання штампів і печаток напередодні виникнення друкарства.

Що таке ксилографія?

Чим відрізняється метод набиття візерунків від ксилографічного способу множення текстів?

Якою є роль китайських винахідників в поширення не рукописного способу множення текстів?

В чому полягає специфіка перших китайських друків?

Назвіть переваги й недоліки вирізьблення на дереворитах текстів та ілюстрацій з метою їх тиражування.

Чи можна вважати Фестський диск першим у світі друкованим текстом. Якщо так, то чому?

Завдяки якому винаходу увійшов в історію видавничої справи китаєць Бі Шен? Чому цей винахід не прижився на Далекому Сході?

Якою є Ваша думка щодо дискусій учених з приводу першості в історії друкарства Лавріна Костера та Йогана Гутенберга?

Коротко охарактеризуйте друкарську діяльність Лавріна Костера.

Де й коли Й. Гутенберг змайстрував перший друкарський верстат?

В чому полягали “Гутенбергові нещастя”?

Коротко охарактеризуйте книжкові шедеври Йогана Гутенберга.

Як ширилася в Європі друкарська справа після смерті першодрукаря?

Які матеріали і засоби потрібні були давнім майстрам для друку.

Чи були відмінності в технології друкарства, запровадженого в Західній Європі й на Близькому та Далекому Сході? Якщо так, то які?

Назвіть чинники, які стримували розвиток друкарства у ХУ-ХУІІІ століттях?

Значення друкарства в контексті цивілізаційного поступу людства.

Значення друкарства в контексті розвитку редакційно-видавничої справи.

Перелічіть існуючі в науковій літературі концепції започаткування і етапів розвитку українського друкованого слова

В чому принциповість з'ясування точної дати заснування друкарства кожного народу?

Назвіть головні аргументи російських (радянських) учених щодо усталеної раніше дати заснування українського друкарства.

Хто із західних учених досліджував історію українського друкарства і якими є результати цих досліджень?

В чому новизна і обмеженість наукової концепції Івана Огієнка щодо витоків українського друкарства?

Якою є заслуга німецького друкаря Швайпюльта Фіоля перед українською культурою?

Чому не на всіх ранніх першодруках зазначався час і місце їх появи у світ?

За якими критеріями можна визначати час і місце друкованого твору?

Назвіть аргументи “за” і “проти” підготовки краківських друків Швайпюльта Фіоля в друкарні Грушівського монастиря.

Охарактеризуйте місце українського друкарства серед друкарства слов'янських народів.

Які відкриття львівських учених Ореста Мацюка і Якіма Запаса дали підстави переглянути існуюче досі датування витоків української друкованої книги?

Хто був першим українським друкарем?

Назвіть найдавніші осередки раннього українського друкарства.

Як формувалася мережа друкарень на Галичині?

Чому друкарня Львівського ставропігійного братства час вела судові позови з конкурентами? Назвіть найхарактерніші.

Де й за яких умов друкарі одержували привілей на право видавати книги?

Дайте характеристику першої приватної друкарні у Львові за такими параметрами: засновник, друки, доля друкаря.

Яка роль в історії української видавничої справи Йосипа Шумлянського та Арсенія Желібовського?

Дайте коротку характеристику позальвівським друкарням.

Що таке мандрівні друкарні?

Назвіть основні етапи поширення друкарства на Волині.

У чому полягали складнощі нормального існування Почаївської друкарні?

Які причини спонукали кращих галицько-волинських друкарів перебраться до Києва і заснувати там друкарство на печерських пагорбах?

Аргументуйте з допомогою архівних документів час заснування й початкову організацію роботи друкарні Києво-Печерської лаври.

Що вам відомо про перші папірні і папір в Україні? Хто був причетним до цієї справи?

Коротко охарактеризуйте перші видання Києво-Печерської друкарні.

Дайте видавничу характеристику “Києво-Печерського патерика”.

Чому і ким обмежувалася діяльність лаврської друкарні?

Якими були обставини появи пересувної друкарні Кирила (Транквіліона) Ставровецького в Чернігові?

Чому чернігівський єпископ Лазар Баранович відкриває свою друкарню в Новгород-Сіверському?

Поясніть причини тривалого простою Новгород-сіверської друкарні.

Охарактеризуйте основні друки в Чернігові за часів Лазаря Барановича.

Чому занепала Чернігівська друкарня на початку ХУІІІ століття?

Як називали друкарів, відповідно до їхньої спеціалізації, всередині цехового товариства?

Яку освіту і де ортимували українські друкарі?

На які групи можна поділити перших друкарів за походженням і освітою?

Які особливості тематичного репертуару стародруків?

Назвіть ім'я першої жінки-друкарки в Україні.

Хто з українських ченців-друкарів працював у Палестині?

Хто з відомих українських учених, письменників, релігійних діячів безпосередньо займався друкарською справою?

Які види богослужбових книг найчастіше друкувалися?

Чим пояснити збільшення кількості полемічних видань наприкінці ХУІ століття?

Які навчальні видання раннього друкарства можна назвати першими довідниками для друкарів і редакторів?

Коли й де вийшла перша наукова книга українського автора? Назвіть її.

Що нового в структуру стародруку вносили українські редактори і видавці?

Чим була викликана поява в стародруках передмов. Назвіть їхні види.

Коли й для чого запроваджують у своїх першодруках титульні сторінки західні і українські друкарі?

За що вибачалися першодрукарі перед читачами. У якій формі це робилося?

Якими аргументами можете потвердити тезу: "Українські друкарі всіляко захищали і підтримували мову свого народу".

Назвіть основні видавничі нововведення, спонукані друкарством?

Назвіть період запровадження в історії вітчизняної видавничої справи розділових знаків і великих літер.

Після видань творів якого автора в практику українського друкарства запроваджуються бібліографічні посилання?

Змістовий модуль II.

Видавнича справа XIX – початку ХХІст.

Чому російський уряд заборонив друкувати книги Києво-Могилянській академії?

Хто з українських гетьманів прагнув заснувати друкарні при навчальних закладах?

Коротко охарактеризуйте проекти приватних осіб щодо започаткування видавничої справи в Київському університеті Св. Володимира напередодні його відкриття в 1834 році?

Чому університетська адміністрація не передала видавничу справу у приватні руки?

Яка подія стала поштовхом для відкриття друкарні в Київському університеті?

Хто були першими українськими друкарями?

Дайте свій коментар до змісту перших правил управління друкарнею.

Обґрунтуйте тезу про те, що друкарню Київського університету можна вважати правонаступницею львівських друкарень ХУ-ХУІ століть.

В чому полягала специфіка діяльності друкарні і літографії?

Чому М. Максимовичеві не вдалося залучити до видавничої справи в університеті М. Гоголя?

На яких умовах зараховувався на роботу в друкарні-літографії Київського університету Т. Шевченко? Чи вдалося йому зреалізувати задумане?

Якою є роль студентів у започаткуванні наукового книговидання?

Охарактеризуйте тематичну палітру наукових творів М. Максимовича та редактованих ним альманахів “київського” періоду.

Чим була викликана поява в українській видавничій справі правопису, названого пізніше “максимовичівка”? Де й до якого часу він був поширений?

Дайте стисло характеристику стилю Максимовича-редактора і Максимовича-видавця.

Окресліть тематичний діапазон університетського книговидання початкового періоду.

Як ви розумієте поняття цензура в широкому і вузькому значенні цього слова?

У чому полягали відмінності розвитку раннього друкарства в Україні і Росії в контексті контролю за цим процесом державними чинниками?

З чого почалася цензура діяльності українських друкарень царським урядом?

Назвіть вищу цензурну інстанцію Росії початку XIX століття?

У чому полягала специфіка застосування цензурного законодавства Росії до українського друку?

Де й коли було відкрито Комітет внутрішньої цензури для друкарень, розмішених в Україні?

Які українські видання були вилучені з продажу відразу після викриття Кирило-Мефодіївського братства?

Чим показова в історії українського книговидання справа магістра університету Св. Володимира Каленика Шейковського?

Чому українські граматики і букварі в ХІХ столітті друкувалися в Україні російським алфавітом?

Які причини появи Валуєвського цензурного циркуляру?

Чим відрізнявся Емський цензурний указ від Валуєвського циркуляру?

Хто з високопосадових російських чиновників був причетний до появи антиукраїнських цензурних актів?

Який був порядок одержання українськими видавцями дозволу на друкування книг і газет?

Що вам відомо про спроби відміни цензури українського друку після революції 1905 року?

Як вплинув на розвиток української видавничої справи вихід царського маніфесту від 17 жовтня 1905 року?

Аргументуйте тезу: “Цензура видавничої справи стала чинником заборони в Російській імперії українства”.

Які українські видання вважалися найбільш небезпечними для царського режиму?

Назвіть найпоширеніші форми цензурних репресій проти українських видавців і авторів.

Чим пояснити відновлення цензури українського друкованого слова з початком Першої світової війни?

Назвіть найхарактерніші видання, здійснювані українськими видавцями в напівлегальних умовах до 1917 року.

Якою була причина появи в Москві книги “Українське питання” і яке її значення в минулому і тепер?

Охарактеризуйте початкову структуру українського книговидання на етапі становлення вперше в легальних умовах

Хто були засновники українських видавництв періоду 1917 –1920 років?

Дайте коротку характеристику політики урядів Центральної Ради, Гетьманату і Директорії щодо видавничої справи.

Якою була законодавча база українських урядів у питаннях друку?

Чому центром книговидання в Україні з початку 1919 року стає Кам'янець-Подільський?

Що вам відомо про Фонд українських видавництв 1919 року?

Яким був видавничий репертуар доби визвольних змагань українського народу?

Яке місце в історії української видавничої справи посідає часопис “Друкарь”?

В чому полягала ревізія радянських комісарів діяльності українських видавництв у 1920-1921 роках?

Назвіть приклади знищення радянськими органами підготовлених до друку або випущених книг українських видавництв.

Що сталося з друкарнею Києво-Печерської лаври та її виданнями із закриттям монастиря?

За яких обставин і коли радянські органи приймають рішення про припинення діяльності приватних видавництв?

На основі яких директивних документів створювалася законодавча база для діяльності радянських видавництв?

Які державні структури створювалися для управління видавничою справою?

Коротко охарактеризуйте початковий етап формування радянської типології видавництв за приналежністю до засновників та тематичним напрямком друкованої продукції.

Що таке оформлені і неоформлені видавництва?

Якою склалася остаточна мережа книговидання в Українській РСР напередодні розвалу Радянського Союзу?

ХІ. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Огієнко І. Історія українського друкарства / Упорядк., передмова і примітки М. Тимошика. - К.: Либідь, 1994. - 448 с.

2. Тимшик М. Історія видавничої справи: Підручник. – К.: Наша культура і наука, 2003. – 496 с. (Перевидання 2007 р.)

3. Тимошик М. Її величність – книга. Історія видавничої справи Київського університету. 1834-1999: Монографія / Передмова В. В. Скопенка. – К.: Наша культура і наука, 1999. – 308 с.

Додаткова

1. Биковський Л. У службі українській книжці / Упорядники Л. Винар, Я. Ісаєвич. – Львів-Нью-Йорк, 1997. – 326 с.

2. Булгаков Ф.И. Иллюстрированная история книгопечатания и типографского искусства : Т. 1 : С истории изобретения книгопечатания по XVIII век включительно / Ф. И. Булгаков. - СПб. : А. С. Суворин, ценз. 1889. - VIII, 365 с., ил.

3. Владимиров В. Всеобщая история книги. – М.: Книга, 1988. – 388 с.

4. Грінченко Б. Про книги: як їх вигадано друкувати. — К., 1908.— 48 С.

5. Животко А. Історія української преси / Упорядк., передм. і примітки М. Тимошика. – К.: Наша культура і наука. 2000. - 368 с.

6. Запаско Я., Мацюк О., Стасенко В. Початки українського друкарства. - Львів: Центр Європи, 2000. - 222 с.

7. Збірник законів та розпоряджень Робітничо-селянського уряду України. – Харків, 1931. – 296 с.

8. Зелінська Н. Наукове книговидання в Україні Історія та сучасний стан: Навч. посібник, - Львів: Світ, 2002. - 268 с.

9. Ісаєвич Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. – Львів: І-т українознавства, 2002. – 520 с.

10. История книги / Под ред. А. А. Говорова и Т. Г. Куприяновой. – М.: Светотон, 2001. – С. 5-36. (Гл. 1. «Книга как предмет исторического изучения»; гл. 2 «Методы изучения истории книги»; гл. 3. «Источниковедение истории книги»; гл. 4 «Историография истории книги»).
11. Капр Альберт. Иоганн Гутенберг. Личность в истории. - С.П.: Вита нова. 2011. – 578с.
12. Ківшар Т. Український книжковий рух як історичне явище (1917-1923). – К.: Логос, 1996. – 344 с.
13. Книга і друкарство на Україні / За ред. П. Попова. - К.: Наукова думка, 1964. - 314 с.
14. Левчук О. Книгоспілка: Становлення кооперативного книговидання в Україні. – К.: 2001. - 158 с.
15. Любинский В. С. На заре книгопечатания. — М., 2006. — 168 с.
16. Максимович М. «Київ явився градом великим»: вибрані українознавчі праці. – К.: Либідь, 1994. – 464 с.
17. Михайлин І. Нарис історії журналістики Харківської губернії. 1812-1917. – Харків: Колорит, 2007. - 366 с.
18. Мэн Джон. Иоганн Гутенберг. - М.:Эксмо, 2012. – 304 с.
19. Немировский Е. Изобретение Иоганна Гутенберга. Из истории книгопечатания. Технические аспекты. – М.: Наука, 2000. – 659 с.
20. Низовий Микола, Тимошик Микола. Українське друкарство і видавнича справа на сторінках російської енциклопедії “Книга” // Друкарство. 2000. № 6. С. 90-93.
21. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Свята Почаївська лавра / Упорядк, передмова і примітки М. Тимошика. – К.: Наша культура і наука, 2008. – С. 344-378. (Розд. «Почаївська друкарня»).
22. Рукописна україніка: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 20-21 вересня 1996 року. – Львів, 1999. – 652 с.
23. Скрипник Т. Висвітлення розвитку вітчизняного друкарства в 1917-1920 рр. (за матеріалами часопису “Друкар” // Вісник Книжкової палати. - 1998. - С. 30-32.
24. Тимошик М. До історії цензурних утисків українського друкованого слова в період проголошення конституційних свобод (1905-1917) // Журналістика, преса, радіо, телебачення. - К., 1993. - № 25. - С. 55-63.
25. Тимошик М. Першодруки (інкунабули) // Українська мова. Енциклопедія. - Вид. 2-ге. – К.: УРЕ, 2004. – С. 473. (1)
26. Тимошик М. Стародавня рукописна книга в світі: попередники, ранні осередки, роль у суспільному поступі // Вісник Книжкової палати. – 2002. – №4. - С. 22-27.
27. Тимошик Микола. Історія українського друкованого слова потребує переосмислення // Літературна Україна. - 2002. - 21 березня.
28. Тимошик М. Сходження до книжкового Святилища: до тисячоліття української книги // Друкарство. - 1999. - № 3. –т С. 8-10.

29. Тимошик М. Українська книжка як об'єкт фальсифікацій, або що стоїть за так званою полемікою новітніх опонентів українського відродження в гуманітарних дослідженнях // Дзеркало тижня. - - 2007. – Ч. 40. – 27 жовтня.

30. Тимошик М. Валуєвський та Емський цензурний циркуляри і їх вплив а розвиток української демократичної журналістики і літератури // Засоби масової інформації й утвердження державного суверенітету України. - Львів, 1993. - С. 128-131.

31. Тимошик М. Заборонена українська книга: до питання створення мартирологу знищених видань на основі колишніх архівів цензурних управлінь // Актуальні проблеми розвитку архівної справи в Україні. - К., 1996. - С. 8-10.

32. Тимошик М. “К печатанию не должно быть позволено”: історія цензури українського друкованого слова // Урок української. 2000. - № 3. - С.10-13; № 4. - С. 15-19

33. Український Інститут книгознавства // Українська енциклопедія. – У 10 т. - Т.9. – С. 3433.

34. Українське питання / Пер з рос., упоряд., передм. та приміт. М. С. Тимошика. - К., 1997. - 220 с.

35. Якимович Б. Іван Франко – видавець: книгознавчі та джерелознавчі аспекти. – Львів, 2006. - 692 с.

Інформаційні ресурси

Книжкові ярмарки

<http://antipedagogika.com/knizhnaya-yarmarka-2014/>

<http://bit.ua/2014/03/6-myrovyyh-knyzhnyh-yarmarok-v-2014-hodu/>

<http://www.pro-books.ru/bookfairs2014>

<http://bit.ua/2014/03/6-myrovyyh-knyzhnyh-yarmarok-v-2014-hodu>

<http://www.buchmesse.de/de/>

Електронні бібліотеки

<http://www.librportal.org.ua/>

<http://elib.nplu.org/collection.html?id=56&page=4>

<http://elib.nplu.org/collection.html?id=56&page=4>